

Az erdélyi magyar játékszín kezdete.

V.

Az első színházi bizottság és id. b. Wesselényi alatt 1806-ig

Elintéztetvén a belső bajok, a színházi bizottság elhatározta, hogy nyárára a társaságot Maros-Vásárhelyre küldi, a hol még nem járt; mert a királyi tábla ottléte reménnyel biztatott az iránt, hogy a társaság alkalmas nyaraló helyre talál. E végből kérő levelet írt a városi tanácsnak, hogy a társaságot fogadja be s a játszószín építésére adjon segílyt, valamint írt gr. Teleki Mihálynak, Marosszék fő királybirájának is. Teleki 1803. ápr. 18-diki válaszában ¹⁾ egy színész odaküldését kívánta a nyaralás tervének közelebbi megbeszélése végett. El is ment Kotsi János, mint director. Erre a tanács máj. 13-án azt válaszolván a bizottságnak, hogy a színészeket, ha a törvények szerint viselik magokat, szívesen fogadja s egyszersmind a játszószín építésére is segílyt ad: a bizottság az építkezés és berendezés helyes folytatása végett elküldte újból Láng Ádámot. ²⁾

Megtétetvén az előkészületek, a bizottság arra az időre, míg a társaság M.-Vásárhelyt fog időzni, új helyi felügyeletet szervezett néhány fölkért tagból gr. Teleki Mihály elnöklete alatt s a lemondott Ernyi helyett pénztárnoknak tette Láng Ádámot, ellenőrnek Sáska Jánost.

Kolozsvárt 1802/3-ban színészeink 1803 máj. 26-dikáig játszottak s tartottak jan. 1-től 146 nap alatt 62 előadást, hetenként

¹⁾ Jegyzőkönyv 1803. ápr. 18. 1. p.

²⁾ U. ott, máj. 13. 1. pont. Kotsi útjáért 16 rfrt. 14 krt kapott. (U. ott. 3. p.)

átlag hármát, ¹⁾ minden vasárnap, kedden és csütörtökön, néha szerdán vagy szombaton.

Marosvásárhelyt, hová, nyomda híjában, Kolozsvárt előre megnyomatott színlapokat vittek, melyekre írónnal irták bele a napokat, jun. 12-én köszöntötték be „*A nerelés formálja az embert.*“ cz. 5 f. vígjátékkal, s a következő jelentéssel: „A Nemzeti Játzó Társaság, mely csak egyedül van az esmérhető világon, tzeljával tévén, hogy a Játék Szín Nemesebb időtöltésben, az egész Nemzetet tehetsége szerint részeltesse; megjelent ezen nemes városban is, és el kezdi mái napon játszását, folytatván rend szerént négyszer egy héten u. m. vasárnap, kedden, csütörtökön és szombaton. Ajálja annak okáért magát Tts. Publicumnak Kegyességébe. A mi a Társaságot illeti, főbb törekedése leszen az, hogy az illendőséget meg ne sérts, és a jó erköltsöt maga példa adásával is tiszteletre méltóvá tegye.“ ²⁾

Itt játszottak jul. 31-ig s tartottak 16 előadást. Ekkor a vásárhelyi bizottság aug. 3-dikára visszaküldte a társaságot Kolozsvárra, mire a kolozsvári állandó bizottság 4-dikéről köszönő iratot küldött át. ³⁾

Ekkor a társaság Debreczenbe utazott, hol aug. 14-én a nagybaldogasszony-napi vásár kezdetén Kotzebue „*Helytelen szemérmesség*“ cz. énekes játékával kezdte meg előadásait, ⁴⁾ s a Kotsi János „*Tündérek*“ cz. énekes játékával végezte aug. 30-án; ⁵⁾ tartott tehát összesen 11 előadást. Innen Szegedre ment, a hol valószínűleg ez volt az első eset, hogy magyar színészek fordultak meg.

Szeged színészetéről még eddig részletes rajzot nem ismerünk; annyi bizonyos azonban, hogy a mult század végén s ennek elején ott is voltak német színészek, a kik a „városi szalában és theatrum“-

¹⁾ Rendszeren 12 előadásra bérlet volt hirdetve, zártzékra 3 és 1-ső helyre 2 frtjával. Egy előadásra nagy páholy volt 1 frt 30, kis páholy 1 frt, zártzék 30 kr., 1-ső hely 20, 2-ik hely 10 kr. Az 1802 évi előadásokat, színlapok nem lévén, nem ismerjük.

²⁾ Színlap szerint. Helyárak: Zártzék 28, 1-ső hely 21, 2-ik 14, 3-dik 7 kr. Mikor elmentek Kolozsvárról máj. 28-án, a fuvarra 150 frtot vettek föl, melyet jul.3-án megküldtek. (Jegyzőkönyv illető helyein.)

³⁾ Jegyzők. aug. 4-ről. 1. p.

⁴⁾ Ford. Kotsi János.

⁵⁾ Ekkor ad. először. Zenéje Haydn „Teremtés“ IV. része után írva.

ban játszottak megfelelő bér mellett. Midőn Wesselényi 1798-ban elhatározta, hogy színészárságát Magyarországra is kiküldi, minden valószínűség szerint már ekkor levelezésbe bocsátkozott Szeged városa tanácsával is. E levelezést ma még nem ismerjük; de ennek tulajdonítandó, hogy midőn a nagy „szálá“-t 1801-ben a letelt bérlet után a város 6 évre újból kiadja, ugyanekkor az erdélyi nemzeti játszó társaságra is gondol és a 8-dik pont szerint megszabja, hogy kiadhatja ugyan a bérlő német színészeknek a termet, de ha más nyelven játszókkal az alkut megkötötte is, a magyar színészeknek nemcsak elsőbbségök lesz, hanem naponként 1 frt bérnél többet tőlük nem követelhet s a termet a ruhatárral és öltöző szobával együtt azonnal át tartozik adni.¹⁾

Ez a kedvező határozat, mely annál is valószínűbben Wesselényi műve, mert egyenesen „a magyar játszó társaság“-ra vonatkozik, t. i. arra az egyetlenre, mely akkor létezett: tette lehetővé, hogy színészeink Szegedre is elmenjenek. Első előadásukat 1803. szept. 7-én²⁾ tartották „*Nevelés formálja az embert*“ cz. 5 f. vigjátékkal s a másodikat 8-án „*A helytelen szemérmesség*“-gel (érz. j. 5 f. Kotzebuetól), mely alkalommal így ajánlták magokat:

„A Nemzeti Játszó Társaság, melyet a Ditső Magyar Nemzet, és minden igaz Hazafi, ki Nemzetének Nyelvét szereti s Litteratu-

¹⁾ Szó szerint: „Valamint az ezen alkalmatosságban lévő Theatrumnak felállításában az a fő cél, hogy abban a Magy. Nemzeti nyelv tökéletesítése által az erköltsi és polgári boldogság előmozdítása lehetőképen eszközöltessen, ugy ennek *Magyar Erköltsi Theatrum* nevezete mindenkor fel is maradván, az Árendátor ugyan teljes birtokában léssen ezen Theatrumnak, következőképen abban Német v. másjátszó társaságot is bocsájthat és az ilyen Társasággal tetszése szerént alkudozhat; mindazonáltal a *Magyar Játszó Társaságnak* (az erre lévő különös tekintetből) ezen Theatrumban mindenkor és így akkor is; ha ne talán az Árendátor már más nyelven játszókkal megalkudott volna, nem tsak elsőse léssen a Játékra, hanem ezen Társaságot az Árendátor egy napi Játékért feljebb egy forintnál nem is taksálhatja; a Játékot pedig annak akár mikor megengedni és a Theatrumot szálával és ruhatartó és öltöző-szobával együtt általadni tartozik.“ (Hazai tudósítások. 1806. 52. sz. 437. l. „*A magyar játszó társaság*“ kifejezés, mely tehát egy létező társaságra vonatkozik, mutatja, hogy épen a Wesselényi társaságára történik célzás. Jártak-e színészeink 1803 előtt Szegeden, talán 1800—1802-ben, nem tudjuk biztosan; de nem valószínű, mert a színlapon nem ugyan az első, hanem a 2-ik előadáson megtették a szokott beajánlást.

²⁾ A színlap csak annyit mond: a „mái napon“, de mert a 2-ik előadás szept. 8-ára esett, az első 6-án vagy 7-én volt.

rájának előmenetelében munkálkodik, kegyelmében vett; s igyekezeteit Hazafi szemmel nézte: igyekezni fog ezen Nemes Város Tektetes Rendjei Grátiájára is magát érdemesíteni s ennél fogva midenkör oly Játékokat elé adni, mellyek azon kívül, hogy a Társasági mulatságot ártatlanul előmenetelesítik, A Magyar Erkölts se pirúlhasson el hallásokra.“¹⁾

Ez alkalommal a legjobb s lehatásosabb darabjaikkal léptek elé. Előadtak 5 énekes játékot, továbbá Dugonics *Matskási Juliánná-ját*, adtak okt. 2-án a színdarabon kívül bált is, mely alkalommal a termet viaszgyertyákkal világították meg, a zenekarban magok a tagok is játsztak, melyet Lavota János vezényelt; végre Vedres Istvántól²⁾ egy új darabbal zárták be előadásikat okt. 3 án, „*A haza szeretete*“ cz. a., melynek tárgya Szeged visszafoglalása volt a törököktől.³⁾

Ez a szegedi időzés minden tekintetben jól sikerült, a derék magyar város a társaságot a szó teljes értelmében elhalmozta szíves vendéglátással, mely így tért vissza okt. 9-dikére, a Dénes-napi nagy vásárra, Debreczenbe, hol okt. 17-ig 7 előadást tartott a vásár ideje alatt. Innen okt. 30-dikára ért Kolozsvárra, hol e napon „*Minden lépésben egy bottás*, cz. 5 f. vígjáték al kezdte meg a téli idényt, mindig 12—12 előadásból álló bérletet hirdetvén.“⁴⁾ E mellett a

¹⁾ L. eredeti színl., 2-dik előadás szept. 8. A helyárok: 1-ső hely 21, 2-ik 14, 3-ik 7 kr.

²⁾ Vedres István földmérő volt Szegeden.

³⁾ Repertorium: 1., Nevelés form. az embert, v. 5 f. 7/IX. 2. A helytelen szemérmesség, érz. j. 5 f. 8/IX. 3. Gr. Essex, sz. j. 5 f. 10/IX. Az epigramm, v. j. 4 f. 11/IX. 5. Havasi juhászleány, én. j. 2 f. 13/IX. 6. Mórítz bátya, v. j. 3 f. 15/IX. Az önnön áldozat, érz. j. 3 f. 17/IX. 8. Kontraktus, nagy op. 2. f. 18/IX. 9. A süketnéma, v. j. 3 f. 20/IX. 10. Tündérek, én. j. 3. f. 22/IX. 11. Matskási Julianna, érz. j. 5 f. 24/IX. 12. Inkle és Járikó, én. j. 3 f. 25/IX. 13. Második Gaszner, vigj. 4 f. 27/IX. 14. A napszámos, érz. j. 3 f. 29/IX. 15. Az égi háború, nagy op. 2 f. 1/X. 16. Zsák meglelte foltját, v. j. 3 f. 2/X. 17. A haza szeretete, av. nemes Szeged városának a törököktől való elvétele, hazai j. 4 f. 3/X. „Kétség kívül egész érzéssel fogja hallani a szegedi Ns. Publikum ez mai történetet — mond a színlap — melyben elé fordul, és Hajdan Hazájokhoz és Királyokhoz vonzó hívségtől buzgó Szegedieknek maradékai nem tsak virágoznak, sőt az elejektől nyert Ns. buzgósággal, és tiszta Erköltsel mai Napig is dítsekedhetnek.“

⁴⁾ 12 játékra a bérlet: zártszék 3 frft, 1-ső hely 2 frft. Belépti díjak 30, 20, 10 kr. Nagy páholy 1 frt 30, kis páholy 1 frt. 1804. jan 21-től nagy páholy 2 frt, kis páholy 1 frt 30 kr. Néha új operáknál fölemelt helyárok is voltak.

páholyok egész évre is bérelhetők voltak, még pedig a kisebb páholyok havi 6 frt 40, a nagyobbak 9 rfrttal. A bérleteket előre felszedték s a színház bérét a Pataki-háznál rendszeren ebből fizették. Ez évből esetleg tudjuk is, hogy állandó bérletekből havi 92 frt 70 kr volt a bevétel.¹⁾

Ez alkalommal 1804 május 8-dikáig [időztek Kolozsvárt. Előadtak 90 darabot 190 nap alatt, tehát átlag minden 2-dik nap játszottak, a szokott téli napokon. Ezen a télen történt b. Kemény Farkasnak már érintett kigúnyoltatása Kotsi által. A hagyomány szerint ez abban állt, hogy többek rábeszéléséből a báró modorát utánozva, az ő maszkjában jelent meg a színpadon egyik darabban s oly hűséggel másolta nevetséges, piperkőcz modorát, hogy az egész közönség ráismert s az egyik páholyban jelenlevő báró ellen tün tetett. Ez a kigúnyolás 1804 április havában történt. Kemény Farkas ekkor levélben felszólította Kotsit, hogy őt a színpadról kövesse meg. Kotsi benyújtotta a színházi bizottságnak e levelet, mely azt határozta, hogy ám kövesse meg levélben, de ne a színpadról, mert ezt „az institutum tekintete ellen valónak“ látja.²⁾ Ez az elégtételadás hihetőleg megtörtént, de a báró nem volt vele megelégedve s Kotsi ellen, ki haragja elől néhány napra frátai birtokára menekült, néhány jobbágyát felfogadván, „gyilkos módon való aggressiót“ kezdett.³⁾ Ezt szerencsésen elkerülvén Kotsi, Kolozsvárra jött, hol a commissio b. Kemény ellen a főkormánytanácshoz folyamodott; Kemény pedig kijelentette, hogy sem páholyt többé nem tart, sem a színház telke megvásárlásához nem járúl, mire a bizottság azt határozta, hogy

¹⁾ Bérletek: Br. Jósika János, alól 9. sz. páholyt, B. Jósika Miklós 8. sz. p., G. Teleki Pál 1. sz. p. (4 frt 30 krért), Gen. Gr. Gyulainé, 2. sz. p., Br. Kemény Farkas feljül 1 sz. p. Consil. Gáll János 2. sz. p., Br. Bánffy László 5, (6 frt 40 kr.) Gr. Bethlen Gergelyné 8, a püspök 10, Gr. Teleki József 14, (6 frt 40 kr.) Bethlen Pálné 15, (6 frt 40 kr.) br. Kemény Sámuel 18, Gr. Teleki Fer. 4—5 sz. zártszék 6 rfrttal. Szinh. j. k. 1803. ápr. 29-ki ülés. Ott hibásan az összeg 95 frt. 30 kr. (A havi bérlet „a theathrum költségeinek nevedekéze kipótlására“ 1804. jan. 21-től kis páholyra 9 s nagyra 13 frt. 30 kr-ra emeltetett; de évi bérletre maradtak a régi árak. L. színlap. Erd. Múz.)

²⁾ Szinh. j. k. 1804. ápr. 23-ki ülés. 4. p. Szacsvai Imre azt állítja, hogy ez „Az újhold vasárnapi gyermek v. Az agyatlan úrfi“ cz. darabban történt, de ezt nem találtam az ez évi előadott darabok közt. Először 1805-ben adták.

³⁾ Szinh. j. k. 1804. máj. 4-ki ülés, 1. p.

páholyt nem is ad továbbra, adományát pedig nem fogadná el amúgy sem.¹⁾ A báró aztán a tagokat is próbálta Kotsi ellen izgatni, máj. 6-dikán némelyeket ebédre bítt, de a vele való érintkezéstől a bizottság utóbb eltiltotta őket, azt mondván, hogy mert egy tagot bántott, megbántotta az egész társaságot.²⁾ Ez az eset egy gúnyversre adott alkalmat, mely miatt a báró kénytelen volt Kolozsvárról külföldre menekülni.³⁾

A körülmények némi jellemzéseül felemlitendő, hogy a színház főbb pátronusainak születése-, nevenapján vagy más alkalmakkor ünnepi előadásokat tartottak s ilyenkor bérletiszünetet hirdettek, veres nyomású szinlapot adtak ki.⁴⁾ Hasonlót tettek, midőn kivált költségesebb és nehezebben betanúlható énekes darabokat játszottak, melyek közül „*A csörgő sapka*“ cz. v. opera 3 felv. (Irta Sikaneder) ekkor került először színre 1804 márcz. 15. és 16-án és hogy többször nem adták, csak a Kotsiné betegsége akadályozta meg.⁵⁾

1) U. ott 1—2 p. és máj. 4-diki ülés 3 p. A báró páholyát kivette gr Mikes János, ezét összevágva egy másikkal br. Jósika Miklós, emezét Turi István secretarius.

2) Szính. j. k. 1804. máj. 6-diki ülés, 4. p.

3) Pár sora így hangzik:

Báró K F a módik bolondja,
Kotsit megöletni volt bárói gondja;
Két oláh jobbágyit magához hivatja,
Hogy öljék meg Kotsit, szépen megtanítja.

Oh te bolond Kriska, te világ csodája!

De illenék reád a hóhér bundája . . . etc. etc.

4) Így adták: br. Jósika Miklós nevenapján (1803 decz. 6.) *Katinka v. A Marienburgi szép leányt* (szívillető j. 5 f.), gr. Haller Józsefnek a kolozsmegyeyi főispánságba beiktatása előestéjén (1807 jan. 17.) *Mátyást királyt* (Szentjóni Szabó L. tól), gr. Nemes Zsuzsána nevenapján (1804 febr. 18-án) *Salisbury Adelheidot* (Schrödertől, szom. j. 3 f.)

5) Ekkor a helyáratat is fölemelték: nagy páh. 3 frt, kis p. 2 frt, zárt-szék 1 frt, 1-ső hely 42 kr, II-ik hely 21 kr. Eléadott énekes játékok ezen kívül: *Az égi háború v. Az isk. mester quasi doctor*, víg op. 2 f. 18/XII., *Pikko herczeg* és *Jutka Per'si*, víg op. 2 f. 26/XII., *Inkle és Járilkó v. Az arany idő*, én. j. 3 f. (1804, 8/IV.), *A havasi juhászeleány* én. j. 2 f. (15/IV.), *A lantosok v. A víg nyomoruság*, én. j. 3 f. (29/IV.)

Kiemelendő továbbá az, hogy a bizottság annyira tisztában volt a színészet állandósítása eszméjével, hogy 1803-tól fogva egy nyugdíj-pénztárt létesített külön a rendes pénztártól, mely a tagok fizetésének némi levonásából, külön adományokból, a büntetéspénzekből és végül az e célra rendelt bérletszüneti előadások jövedelméből gyarapodott. 1804 máj. 8-án az utolsó előadást Kolozsvárt ennek javára rendezték, midőn „*A vak és sánta*“ cz vígjátékot (3 f.) adták.¹⁾ E pénztár állása 1803 végén 773 rfrt 46 kr volt. (Szính. j. k. 1805 márcz. 13. 5. p)

Ebben az évben május 21-ére érkeztek M.-Vásárhelyre s a megelőző év tapasztalataiból kiindulva, az egész nyarat ott töltötték. A helyi bizottság elnöke ekkor is gr. Teleki Minály²⁾ volt, ki egyszersmind azt kívánta, hogy a társaság ottléte alatt teljesen e bizottságtól függjön, miben a kolozsvári állandó bizottság meg is nyugodott. Ebben az évben a jövedelmek oly jól folytak be, hogy Vásárhelyt a szükséges díszleteket s a színház befedését ki bírták a feleslegből fizetni.

Itt játszottak okt. 14-dikéig s tartottak 146 nap alatt 67 előadást, tehát ca. a rendes előadások számának megfelelőt.³⁾ Az előadásokat „*A nagy atyafiság*“ cz. vígjátékkal (5 f.) kezdték és végezték okt. 14-én *Inkle és Járíkó* én. játékkal. (3 f.) Fontosabb előadásaik voltak aug. 4-én gr. Teleki Domokos, Torda-m. főispánja nevenapján *Themistocles* v. *A hazaszeretet* (Olaszból ford. b. Jósika János, érz. j. 3 f.); aug. 31-én az átvonuló katonaság tiszteletére br. Wesselényi Miklós rendezetéből *A helytelen szemérmesség* (szívillető v. j. 4 f.); szept. 20-án *A pecsénymó* (Tziglertől, szívet illető j. 4 f.), melyben lövés történnén, „az ijedtségnek eltávoztatása okáért“ ezt előre jelenték; okt. 3-án II. Ferencz király nevenapjára *Mátyás Király* (Szentjóbítól).

¹⁾ „A mai játék azon Cassa számára lévén rendeltetve, a melyből valaha a szolgálatra alkalmatlanná tétetett Játszó-személyek kevés pensiojukat venni fogják: kéri alázatosan a Játszó-Társaság a nagy érdemű közönségnek számos megjelenését s nem annyiba rendes fizetését, mint adakozását.“ (Színlap. Erd. múz.)

²⁾ Épen azért neje, Földváry Drusiána nevenapján ünnepi előadást rendeztek 1804. jul. 29., előadván *A megszabadulás napja* cz. érz. j. 4 f. Hasonlólag gr. Teleki nevenapján, szept. 29-én *Kodrus*-t adták (heroszi dr. 5 f.)

⁴⁾ Helyárok: Zártszék 30, I. hely 21, II. hely 14, III. hely 7 kr.

Visszatérvén Kolozsvárra, okt. 22-én *A mardosó lelkiismeret*-tel (Kotzebuetól, érz. j. 5 f.) kezdték meg előadásait¹⁾ és itt időztek 1805 ápr. 30-ig; tartottak e 187 nap alatt 93 előadást.²⁾ Ez volt eddigelé a szintársulat legfényesebb tele, midőn a főurak is mind nagyobb számmal költöztek be a téli időszakra Kolozsvárra, kiknek tiszteletére az eddigieknél. számosabb díszelőadás tartatott.³⁾ E mellett ők magok is a jövedelmek bőségével fényesebb kiállításra törekedtek a bizottság segélyével s így több-több bérletszünetes előadást tartottak az említett megtisztelő előadásokon kívül is. Így adták elő *Salavári Jankó* avagy *A falusi vőlegény* cz. én. játékot (2 f.) 1805 jan. 12-én; *A csörgő sapka* nagy operát (3 f.) Sikanedertől márcz. 5-én, mikor a következő megjegyzést teszik: „Minden igyekezettel azon törekedik ezen Játszó Társaság, hogy a nagy érdemű Közönségnek kegyességére magát hová tovább érdemessé tehesse, s mint-hogy a már jó móddal, és nagy költséggel rendbe hozott változásai a Játszó Színek és sok egyéb újítások is erről bizonyosságot tesznek.“ Márcz. 3-án egy „*Musikalis Akadémiá*“-t adtak elé (zenei egyveleg), mely alkalommal Mozarttól, Cherubintól, Haydntól, Wintertől

¹⁾ A bérlet módja s a helyárak ugyanazok. A pénztárnok 1803 óta (Ernyi Mih. lemondásától fogva) Láng Ádám János volt. Megjegyzi a színlap, midőn a bérlet befizetését kéri ismételten nov. 10-én, hogy a Kolozsvárt nem lévő uraságok is fizessék be a bérletet, „mivel különben a mellett, hogy a mostani nagy Drágaságban is a Theatrum a fizetést nem hágtatta, hanem a tavallyi mód mellett hagyta, ennek tagjai a szükségét és élelembéli fogyatkozást megvallani, és magokat az Abonement természetinél fogva is grátziájokban ajánlani kéntelenítettnek.“

²⁾ Az előadások a szokott napokon tartattak, kivéve 1805 jan. 14-től a farsáng idejét, midőn vasárnapon az álarczos bálók miatt nem volt előadás s ekkor hetenkint csak 3 előadást tartottak. A fejlődő kényelem okozta, hogy belől a nézőtér is megjavították s így a 3-dik hely megszűnt 1805 márcz. 5-től. (L. színlap.)

³⁾ 1804. decz. 6-án adták Jósika M. b. tiszteletére Zieglertől *Vendégi jus* v. Szabad-szállás-t (érz. j. 5 f.); decz. 26-án gr. Bánffy György születése napján *Regulus*-t (sz. j. 5 f.) 1805 febr. 18-án br. ifj. Bánffy Zsuzsánna nevenapján Zieglertől *Mária v. Az asszonyérdem* cz. erkölcsi rajzolatot (5 f.); márcz. 12-én gr. Bethlen Gergely neve napján Kotzebuetól *Az igazság jutalmá*-t (érz. j. 5 f.); márcz. 19-én a gubernátorné, gr. Palm Józéfa névnapjára *A Pruth vize mellett köttetett békeség* cz. érz. j. 5 f. s ápril 24-én gr. Bánffy György gubernátor nevenapjára Kotzebuetól *Eduárd Skótzúában* cz. drámát (3 f.)

sat. adtak elő zenei és énekdarabokat, azzal a czéllal, hogy az előadás jövedelméből a még hiányzó hangszereket meghozassák s e végre a közönséget „kettőztetett pártfogásra“ kérik.¹⁾ Nevezetes előadás volt a márcz. 26-iki is, melyen Kotzebuetól *A fogoly* cz. 1 felv. vígjátékot s *A tengeren való tavaszi sétálás* vagyis *A szélvész* cz. 1 felv. balletet adták elé Reinwart Károlytól, a társulat szegődött balletmesterétől, (újból ápr. 2), mely az első valódi ballet volt a kolozsvári színpadon, addig csak tánczbetétek voltak párszor. Ekkor adták elé először ápr. 6-án *Az újhold vasárnapi gyermek* cz. nagy operát (2 f.) felemelt helyárrakkal (újból ápr. 7.) s ápr. 16-án *A ternó* cz. vígjátékkal együtt *A chinai ünneplés* v. is *Ugyanaz egy nap két menyegző* cz. balletet (3 f.) Reinwarttól,²⁾ mely alkalommal a díszletet br. Wesselényi Miklós csináltatta, melyet a bizottság ápr. 11-én megköszönt.³⁾ Hasonló balletet adtak *A háládatosság áldozatja* cz. a. ápr. 24-én, a főkormányzó nevenapján is. Előadásaitkat ápr. 30-án *A szoros igazság és kegyelmesség* cz. érz. játékkal (5 f.) végezték a nyugdíjpénztár javára, czélzással arra, hogy a beme-tel árát is „nem a szoros igazság, hanem a kegyelmesség útján fizet-tetni alázatosan kérik.“⁴⁾

1805 máj. 1-sején megindult újból a társaság Maros-Vásárhelyre a substitutus provincialis commissarius, Pákey János által a szính. bizottság kértére kirendelt 6 szekeren.⁵⁾ Május 12-én kezdték meg előadásaitkat a Kotzebue *Keleptze* cz. vigj.-val (3 f.) s végezték jul. 21-én *Az új hold vasárnapi gyermek* cz. op.-val. Tartottak 72 nap alatt 44 előadást;¹⁾ az időszak épen olyan jól sikerült, mint Kolozs-

1) Ezelőtt 2 évvel is, mondja a színlap, így hozattak egy nagy gondot

2) A színlap adja e ballet tartalmát is.

3) Szính. jegyzők. 1805 ápr. 11-ről, 1. p.

4) Ugyanekkor búcsújokban így szólnak: „Bévégzi ma itten ezuttal Játékait a Nemz. J. Társ., a mely megtanulta azt, hogy mentől nagyobb a jó cselekedet annál kisebb az ellenébe tétetett véték, és viszont megfordítva, minél nagyobb a véték, annál kisebb az ellenébe tétetett jó cselekedet; s ennél fogva ezen Társaságnak a kegyes közönségnek hozzája mutatni méltóztatott szives indulattját megköszönni éppen nem nagy jó cselekedet, meg nem köszönni pedig nagy véték lenne.“ etc.

5) Addig is így mentek el; de ez évben rendelet adatott ki, hogy magánosnak fuvar hivatalból ne adassék. Azért kapta ezt meg most is a bizottság, mert ő, mint az ország kiküldötte, szintén nem magánfélnek tekintett.

1) Helyárok: zártszék 30, I. hely 21. II. h. 10 kr.

várt s gr. Teleki Józsefné (gr. Teleki Zsófia) nevenapján, gr. Haller Gábor táblai elnökké beigtatásakor (1805, jun. 20), gr. Bethlen László neve és gr. Teleki Mihály, Maros-szék főkirálybírája születése napjára egymást érik a díszelőadások. Gr. Teleki Mihály iránt különösen kifejezik hálájokat. „E máj nevezetes Innep-Napon (mely minden igaz Hazafi előtt méltán fontos), mond a színlap, a Nemz. J. Társ. is minden kitelhető igyekezetét arra fordítani igyekszik, hogy ez alkalmatossággal örömének jelét adhassa.“¹⁾ Ezek mellett máj. 31-én *A májális falún v. bosszantsuk a vénet* cz. a. Reinwart József Károly balletmestertől egy új balletet és jun. 25-én *A boszorkányok tánca a szent-Gellért hegyen* v. is a neveléses kukta cz. a. új 3 felv. né-majjátékot adtak elé.²⁾ Természetesen a Kolozsvárt már betanúlt darabokat, énekes játékokat is ismétlék. Az utolsó előtti előadásnál jelezte a színlap, hogy „elérkezvén az innen való elindulás iránt szolló parancsolat,“ még csak kettőt fognak játszani s így jul. 16-án végezték volna az idényt. Azonban a nagy vizek miatt néhány napot késniök kellett s így jul. 21-én még előadták *Az új hold vasárnap gyermek* cz. én. játékot.³⁾

Jul. 25-ére ért a társaság Kolozsvárra s itt jul. 26, 28, 29-én megállott három előadásra. „Keresztül utazván Anya Városunkon, mond a színlap, szerencséjének tarttya a J. Társ., ha itt mulatásának rövid ideje alatt néhány Játékainak előadásával a Nagydemü Közönségnek gyönyörűséget, és Időtöltést szerezhet, mellyet mindenkor fő kötelességének tartotta, (sic!) és ez úttal is egykezni fog, hogy annak eleget tehessen.“ Ekkor *Az új hold vas. gyermek, Csörgő sapka* és *Regulus* kerültek színre.

Ekkor Zsibó felé egyenesen Debreczenbe ment a társulat, hol aug. 9-én *A virtus próbaköve a szerencsétlenség* cz. érz. játékkal (3 f.) nyitotta meg előadásait. Itt játszott okt. 13-ig, midőn Kotzebuetól *A helytelen szemérmesség* cz. v. játékot adta elé utoljára⁴⁾ s tartott 65 nap alatt 30 előadást.⁵⁾

¹⁾ Ez ünnep nagyobb díszére gr. Toldalagi József egy új drága előfüggönyt készíttetett. (Színlap. 1805. jul. 13.) ²⁾ Tartalmát a színlap. adja.

³⁾ Legyen itt megjegyezve az is, hogy ez évben (1805) nyomatták először a színlapot M.-Vásárhelyt.

⁴⁾ Itt kezdetben Kotsi és Kotsiné szabadságon voltak s először okt. 7-én léptek fel újra. Addig Ernyi Mihály volt a director.

⁵⁾ E szerint az auguszt. és októberi vásárok idejére mentek ki.

A mint láttuk, 1804-ben Debreczenben nem volt színésztársaság. Azonban 1804-ben a debreczeni színészet érdekében az a fontos fordulat történt, hogy augusztusban Burián Sámuel, a gr. Károlyi család jogigazgatója, levelet írt Kotsinak, mely szerint „özv. gr. Károlyi Józsefné a magyar nyelvnek gyarapítására és terjesztésére a magy. j. társaságnak kedveskedik egy egész Theatrumhoz tartozó eszközökkel, melyek ennek előtte a megyeri uradalomban a grófi család tulajdon multságára szolgáltak.“

Ebből látható, hogy ez az ajándék a nemzeti játszó társaságot illette. Tudtára jutván ez azonban Meszéna Sándor debreczeni polgármesternek, fölkérte a grófnét Burián Sándor utján, hogy e felszerelések Debreczen városáé legyenek, ott tartassanak s a játszó-társaság csak ott használhassa őket. Ebbe a grófné nov. 7-én kelt válaszában belé is egyezett. Így jutott Debreczen az első színházi elszerezéshez, mely állt 71 kötet német színdarabból, 28 oldaldíszlet húzására szolgáló kerekcső műből, 5 vastengelyű hengerből, 12 gerendából, kerekcsőkből, gyaloghintó, lánczok, hajó, tömérdek öltözet s egyéb felszerelésből, melyeket a grófnő Pestre s onnan tovább 1805 nyarán a város hazaszállított, a mi számadás szerint 429 frt 10 krba került. Az ajándék tehát tetemes lehetett.¹⁾

Ennek az ajándéknak volt eredménye, hogy a debreczeniket új buzgalom szállta meg a színészet pártolásában, mely pedig annyira hanyatlott 1799—1803-ig, hogy 1802-ben már deficittel játszanak ott színészeink s 1803-ban csak átmenetileg fordulnak meg a nyári és őszi vásárkor, 1804-ben pedig ki sem mennek, a kis M.-Vásárhelyt maradni előnyösebbnek tartották. Most főleg ezek az új díszletek okozták, hogy színészeinket Wesselényi újból Debreczenbe rendelte, hová ekkor már nem örömet mentek.

Visszatérvén Kolozsvárra, 1805 nov. 9-én *Galotti Emiliá*val nyitották meg előadásait s itt időztek 1806 máj. 5-ig. Meg kell említeni, hogy már ez a téli időszak nem ment oly fényesen, mint a megelőző s az érdeklődésnek e hanyatlása kapcsolatos azzal, hogy ebben az évben világos lett, hogy az 1803-ban akkora reménységgel

¹⁾ Debreczen v. leírása. 529—30 l. Levelében a grófné kifejezi azt is, hogy teljes reménység táplálja, „hogy N. Debreczen várossa, (a hol vásárok alkalmatosságával oly nagy Gyülekezet vagyon) nem sokára az állandó Jádzó színről is hathatós rendelkezéseket tenni fog.“

elkezdett színházépület befejezéséből egyelőre semmi sem lesz. Az adományok forrásai ki voltak merítve s a befolyt összeg elkölte. Ez évtől fogva a bizottság munkálataiban is hanyatlás észlelhető, melyet csak az 1809 és 10-diki országgyűlés tudott újból feléleszteni. ¹⁾

Az elmúlt pár év 1803—5-ig, volt ez első időszak fényes pár éve. E körülményből folyt, hogy évről-évre számosabban csatlakoztak a társasághoz s ennek kiemelése annál fontosabb, mert a társulat 1806-diki megoszlása részben a társaság nagy számából következett be. A színészek változását s a társulat állását épen ezért a következő táblázat szerint mutatjuk be 1803—6-ig.

A Nemzeti Játészó-Társaság személyzete.

a) Férfi személyek:	1803	1804	1805	1806	1806 (II. felelben.)
Benke József	—	1804	1805	1806	—
Borsos	1803	—	—	—	—
Csutak Antal	—	—	1805	1806	1806
Ernyi Mihály	1803	1804	1805	1806	—
Horváth Sándor	1803	—	—	—	—

¹⁾ Észlelhető az előadások menetéből is. Tartottak 177 nap alatt 91 előadást. Az előadandó darabok hiányára nézve jellemző az a felhívás, mely szerint „A Nemz. J. Társ. meghívú minden Hzafiakat s Haza-Leányait, a kik a Játékok fordításában gyönyörűséget éreznek, vagy az Institutumot e részben is segíteni méltóztatnak, hogy a fordított Játékaikat a Társ. Bibliothékájába beadni ne terheltessenek.“ (Színlap 1804 nov. 12-ről.)

Nevezetesebb előadásuk volt a Bánffy György gr. gubernator tiszteletére szóló, ennek nevenapján, 1806 ápr. 24-én, mely alkalommal karéneket adtak elé, azután „oratio“-t s végül képletet, közepén a gubern. mellképével, kétfelől Astreaval a ki egyik kezével a képet, másikkban a mérleget tartja s a haza geniuszszáival, a ki egyik kezében szintén a képet tartja, másikkal égő szívet nyújt; körülte a 9 Muzsa s a kép oszlopán e vers: „Édes dolog ugyan meghalni Hazáért. De édesb oh mégis élni ő javáért.“

Operát újat csak egyet adtak: *A két róka cz. a.* Mehültől (2 f.) 1806 febr. 14-én (újbol febr. 23). Diszeladásokat adtak gr. Bethlen Ferenczné (B. Bánffy Susánna) nevenapján 1806 febr. 20-án *A borostyán koszorút* (Vit. j. 5 f.); a vitéz székely ezred tiszteletére ugyanazt márcz. 10-én; gr. Palm Józefa nevenapján, márcz 19-én, *Victorina v. A jóltétel uszorát hoz cz. v. játékot* (4. f.) Schrödertől. Új darabot ezeken kívül mindössze párt bírtak adni, ballet, némajáték s efféle, nagyobb szabású nem adatott, bárha Reinwart most is tag volt s volt nehány balletista is. Csak kisebb tánczokat adtak elé.

	1803	1804	1805	1806	1806 (II. fe- lében.)
Hosszu Pál (cédula-osztó)	—	1804	1805	—	—
<i>Jantsó Pál</i>	1803	1804	1805	1806	1806
Kántor Gerzson	—	—	1805	1806	—
Kemény János	1803	1804	1805	1806	—
<i>Kontz József</i>	1803	—	—	—	—
<i>Kotsi P. János</i> (direktor)	1803	1804	1805	1806	1806
Kovács János	—	—	1805	—	—
<i>Láng Ádám János</i>	1803	1804	1805	1806	1806
Magyar György (sugó is)	1803	1804	1805	—	—
Mohai Sándor	—	—	—	1806	1806
Némethi Sándor	—	1804	1805	1806	—
Reinwart Károly (balletmester)	—	—	1805	1806	—
<i>Sáska János</i>	1803	1804	1805	1806	1806
Simonffi György (színmes- ter és színész)	1803	1804	1805	1806	—
Székely József	1803	1804	1805	1806	1806
Székelyfi József	1803	1804	—	—	—
Szócs	1803	—	—	—	—
Schmied (fodrász)	1803	?	?	?	?
<i>Karmesterek :</i>					
Irch Leopold					
Lavota János	1803	1804	—	—	—
Seltzer János (muzsikus)	1803				
<i>b) Női személyek :</i>					
Csatt Juliska	—	—	1805	1806	—
<i>Ernyiné</i> (Termetzky Fran- cziska)	1803	1804	1805	1806	—
<i>Kotsiné</i> (Fejér Rózália)	1803	1804	1805	1806	1806
Lapka Rózália	—	—	—	—	1806
<i>Lángné</i> (Járdos Anna Mária)	1803	1804	1805	1806	1806
Levefre Terézia (ut. Murányiné)	1803	1804	1805	1806	—
Sáskáné (Koronka Borbára)	1803	1804	1805	1806	1806
Simény Borbára	1803	1804	1805	1806	1806
Szikszai Julia (utóbb Né- methi Sándorné)	—	1804	1805	1806	—
Ungar Nanett (Anna, utóbb					

	1803	1804	1805	1806	1806 (II. fe- lében.)
Székely Józsefné)	—	—	—	—	1806
c) <i>Gyermek-szerepekre</i> :					
Ernyi Louise	—	1804	1805	1806	—
Ernyi Tóni	—	1804	1805	1806	—
Kotsi P. Katicza	1803	1804	1805	1806	1806
Láng Lajoska	1803	1804	1805	1806	1806
Sáska János	—	1804	1805	1806	1806
Simén Ágnes ¹⁾	—	—	1805	—	—

E táblázat szerint tehát 1806-ban volt a szükséges segéd szereplőkön és zenészeken, karmesteren, fodrászon sat. kívül a társulatnak 14 férfi és 8 nőtagja s 6 a gyermekszerepekre, ha rájuk szükség volt. Összesen 22 rendes színész és színésznő, a gyermekszerepeket játszókat nem számítva, kik között a legidősb, Kotsi P. Katicza is, csak 13 éves volt. ²⁾

¹⁾ *Megjegyzések*: Székelyffi 1804 2-ik felében már nem játszott.

Jancsó 1804-ben Debreczenbe és Szegedre nem ment el.

Benke 1804-ben csak máj. 21-ig játszott. Ujból játszott 1805 ápr. 15-től.

Simény Borbára és *Csatt Juliska* 1805-ben Debreczenbe nem mentek ki.

Ernyi és *Ernyiné* Kotsi által megsértetvén, 1803 ápr. 28-tól eltávoztak; de 1803 okt. 9-től Debreczenben újra szerződtek, fizetésök felemeltetvén, s már aug. 4-én jelentették visszajövetelüket a bizottságnak.

Lefevre Terézia 1804 máj. 21-től nem játszott 1805 jan. 6-ig. Ekkor föléptét a színlap újra jelzi.

Csatt Juliska, kevés ideig, nem arra való volt, írja Nagy Lázár.

E rendes tagok mellett állandóan szerepelnek kisegítők, kiket vagy „Idegen“ névvel, vagy csillagokkal jelölnek. Ezek száma a szükség szerint változott. Ilyen volt *Murányi Zsigmond* assessor, gyenge színész, de nagyon csinos férfi. Utóbb nevével a pesti társulatnál volt.

A cursivból szedettek már 1792-ben színészek voltak az első társulatnál Erdélyben, v. 1790—95-ig Budán.

²⁾ E helyen említsük fel röviden azt a pár adatot, melyet Déryné említ a kolozsvári tagokról a hagyomány alapján: „Ott (t. i. Kolozsvárt) ebben az időben reppant nagyszámú társulat volt együtt s közte hivatott művészek. A nők közül *Kotsiné*, *Székelyné*, *Murányiné* voltak, a kiket leginkább kiemelték, a férfiak közül *Kotsi*, *Czelestin* s több mások“. Naplója, I. 238. l. (Itt világosan látható, hogy az 1806—10. évet egyívé foglalja. 1806-ban *Lefevre Terézia* még nem volt *Murányiné*, *Székelyné* is utóbb lett tag, *Czelestin* szintén.) Alább így ír: „*Kotsinéről* azt mondják, oly szép volt színpadon is, hogy midőn keresztül útaztak egyszer Miskolczon s ott maradtak néhány előadásra: egy fiatal

Ekkor 1806. tavaszán megérlelődött a terv, hogy a társaság kettéoszolván, az egyik rész maradjon Erdélyben, a másik menjen Magyarországra. A megosztás terve a Wesselényié volt, a ki meggyőződven arról, hogy Kolozsvár ily nagy társaságot fentartani nem bír, elrendelte, hogy nyárára a társulat fele M.-Vásárhelyre, fele Debreczenbe, onnan Szegedre menjen annál is inkább, mert a megelőző években a szegedi kirándulás nagyon jól sikerült, Debreczenben pedig a szükséges díszletek amúgyis megvannak. Az, hogy Wesselényi rendelte el a megosztást, kétségtelen annál is inkább, mert ő a menni nem akaró tagokat szerződészerűleg köteleztette a kimenetelre s a Magyarországra tervszerűleg és célzatosan kiküldött társaságnak tovább is protectora, felvigyázója maradt, a míg csak Pesten Vida László pártfogásába nem vette 1807-ben. Bizonyítják ezt Ernyi Mihály direktornak Wesselényihez intézett levelei. ¹⁾ Az is

tanuló ott ült az első székben, s a mint Kotsiné reá emelte szemeit, — rögtön elájult. Csakugyan — mondják — volt valami ígész a szemében, de nagyon jól játszott is, s azt hiszem — a hatás, melyet a fiatal emberre tett, szép szemén kívül játékának is tulajdonítható.“ (I. 241. l.) *Simény* Borbára ügyvéd, *Lefevre* Teréz egy francia menekült leánya (62. l.). „*Murányiné* ifiasszony igen jeles színésznő volt. Minden character — és minden első naivszerepeket ő játszott, ő volt a publicum kegyence“. „*Simény* Borbára leányassz., igen jó színésznő. Minden főbb társalgási és intrikus szerepeket ő adott, — csak kár, hogy kiállhatatlan rikácsoló organuma volt“. „*Sáskáné* ifiassz. derék, magas, kövér, igen szép asszony, de igen gyenge színésznő . . .“ . . . „énekelgette a másodszerpeket (operákban) a hogy tudta, — leánya *Biri* is énekelt holmi Cupidókat“. *Sáska* úr (az öregebb színészek közül) gyenge színész. *Láng* úr adta az első szerelmeseket, tenort énekelt és szeles francia gavallérokat játszott. „*Benke* úr királyokat a tragikumban, és az atyákat. Különben minden darabban univervszalis jó színész volt.“ (73—74. l.) Bővebben szól róla a későbbi időkből I. k. 230—:37. l.)

¹⁾ Déryné naplójában így szól erről: „Nem tudom, hány évig vezette a báró a társaság dolgait; de végre mégis csak megsokalták a színész urak a sok vexát. összebeszéltek, hogy ott hagyják s kijönnek Magyarországra. Úgy is lőn“. (Naplója I. 240. l.) — Déryné ez állítása nem felel meg a valóságnak. Wesselényinek ép oly sokat vexálni őket nem is volt alkalma, mert még télen sem lakott állandóan Kolozsvárt, világos ez a szính. bizott. jegyzőkönyveiből is 1803—6-ig. Továbbá a kiment tagok utóbb vágytak vissza s mint Kántor és neje vissza is csatlakoztak, Csatt Juliska ki sem akart menni, Lefevre Terézia pedig már Debreczenből és Szegedről vissza akart jönni s csak Wesselényi rendeletére maradt ott. Déryné ugyancsak a 39. l. így szól: „Az a társaság, mely

bizonyos, hogy sokan ezt a megosztást nem csak nem helyeselték, de sőt, mint gr. Teleki Mihály,¹⁾ belőle az erdélyi színészet elhanyaglását következtették, a mi egyéb okok kapcsán 1806. után be is következett.

Mikor tehát Kolozsvárt 1806. máj. 6-án az utolsó előadást tartották, Wesselényi beléegyezésével megosztották a könyvtárt és ruhatár egy részét s a tagok közül, kivált az ifjabbak, Ernyi Mihály igazgatása alatt Zsibó felé Debreczenbe indultak, a törzstagok Kotsi alatt Maros-Vásárhelyre mentek nyaralni.

Erdélyben maradtak a férfiak közül: *Csutak Antal*, *Jancsó Pál*, *Kotsi P. János*, *Láng Adám János*, *Mohai Sándor*, *Sáska János*, *Székely József*; a nők közül: *Kotsiné*, *Lángné*, *Sáskáné*, *Simény Borbára*, *Kotsi P. Katicza*, kikhez még ez évben *Lapka Rózália* és *Ungár Anna* csatlakoztak, összesen 14-en.

Debreczenbe mentek: *Ernyi Mihály*, *Benke József*, *Kántor Gerzson*, *Kemény János*, *Némethi Sándor*, *Simonffi György*; a nők közül: *Ernyiné*, *Lefevre Terézia*, *Szikszai Julia*, összesen 9-en.

Igy oszlott meg az erdélyi társaság. A jobb és számosabb rész Erdélyben maradt ez alkalommal s a nyarat M.-Vásárhelyt töltötte,

legelőször működött Pesten. Erdélyből jött ki, Kolozsvárról, mert ott állt legelőször össze egy nagyobb magyar társaság báró Wesselényi kormányzása alatt. Ez a társaság Kolozsvárt még igen nagy volt s igen jeles színészek és színésznők voltak tagjai, de még odabenn meghasonlottak egymás között és kijöttek Kolozsvárról Debreczenbe. Itt a társaság két felé szakadt, fele maradt Debreczenbe, fele Pestre jött. Ezek működtek most Pesten a „Hacker-szálában.“ Déryné ezt az 1808—15-ig Pesten működött társulatról mondja s ez állítás második fele épen nem való; a meghasonlásból való kijövetel sem állhat meg, mert akkor Wesselényi nem pártfogolta volna őket s nem adta volna a könyvtár felét s a ruhatár egy részét oda 3 évre nekik. Ammi áll csak, hogy Ernyi nem szívesen volt Kotsi igazgatása alatt. Az sem állja ki a bírálatot, a mit Bayer említi, hogy a társaság e része egy verzio szerint azért ment ki, hogy „Pestre menvén, bemutassa művészetét“ (I. k. 505. l.), mert akkor, ha épen művészet bemutatásáról lett volna szó, Wesselényi inkább a társulat zömét küldte volna a fővárosba. Helyes és megfelel a valóságnak az, mit 2-odsorban mond, mely szerint W. azt akarta, hogy „propagandát csináljon a színészet elhanyagolt ügyének Magyarországon“; mert valóban Wesselényinek az volt a célja, hogy e rész ott új és állandó hazára leljen s a míg Vida és a pesti választmány nem fogadta e töredéket oltalma alá, nem is vette le róla gondját.

²⁾ A m.-vásárhelyi szính. biz. elnöke. L. levelét Wesselényihez 1808. márcz. 23-ról. Történeti Lapok. 1874. 800 l.

a kisebb rész Debreczenbe, Szegedre s 1807. tavaszán Debreczen felé kerülve, Pestre ment, hol magvát tette annak a társulatnak, mely 1807—15-ig újra felébresztette ott a színészetet. Ez utóbbinak története már meg van írva s az erdélyi színészet történetét ez alkalommal csak ez évig szándékozván a 100 éves évforduló emlékére felújítani korunk érdeklődésének emlékezetébe, a folytatásra más időt és nagyobb teret fogunk használni.¹⁾

FERENCZI ZOLTÁN.

¹⁾ Csupán a tér hiánya okozza, hogy a kolozsvári szính. bizottság működését 1803—1806-ig az állandó színház építése ügyében, mely nem kevésbé érdekes és tanulságos, eredeti tervünk ellenére ez alkalommal elhagyjuk.